Prawo i oprogramowanie

Warianty licencji na oprogramowanie w wolnej dystrybucji

L. Peter Deutsch

Autorzy programów w wolnej dystrybucji, godzą się na rozpowszechnianie wyników swojej pracy w oparciu o wiele różnorakich umów licencyjnych. Różnorodność licencji wywołuje pytanie, co właściwie oznacza „swobodna dystrybucja". W tym artykule rozważamy licencje, które jako swoje minimum przyjmują, że ludzie mogą otrzymywać oprogramowanie do osobistego użytku bez ograniczeń i opłat, i które pozwalają na niekomercyjną redystrybucję takiego oprogramowania. Do powstania wielu licencji dystrybucyjnych przyczyniły się różne cele filozoficzne i/lub ekonomiczne. Licencje różnią się od siebie czynnościami jakich wymagają, na jakie pozwalają lub jakich zakazują w używaniu oraz rozpowszechnianiu. Z kolei wielość licencji doprowadziła do powstania różnorodnych wzorców używania i rozpowszechniania oprogramowania, a te wzorce do rozmaitych wzorców czerpania korzyści przez zaangażowane strony (autorów, hurtowników, innych redystrybutorów oraz użytkowników). Nasza analiza istniejących licencji powinna dać autorom jaśniejszy obraz konsekwencji decyzji o wyborze konkretnej licencji. Wdajemy się także w spekulacje, dlaczego licencje skupiające się na kodzie źródłowym są bardziej związane z oprogramowaniem ukierunkowanym na wytwórców, podczas gdy mniej „swobodne" licencje z programami dla użytkowników.

Wprowadzenie

W tradycyjnej analizie ekonomicznej, przy założeniu wolnego rynku, z konkurującymi dostawcami i z pominięciem czynników komplikujących, ceny dóbr obniżają się w czasie do stopnia niewiele przewyższającego koszty produkcji. Powyższe w oczywisty sposób nie stosuje się bezpośrednio do dóbr o kosztach produkcji zbliżonych do zera, jak oprogramowanie: 0 cena $\times$ dowolna ilość $= 0$ dochodu, co nie pokrywa kosztów wytwarzania, chociaż właśnie przez wytwarzanie nowych programów producenci pozostają w biznesie.

Ekonomiści ostro się spierają na temat właściwych sposobów pokrywania kosztów wytwarzania dóbr o zaniedbywalnych kosztach produkcji, a jeszcze ostrzej na temat odpowiednich zachęt dla ich wytwórców. W przemyśle oprogramowania zwyczajowym podejściem jest wycena oprogramowania raczej na podstawie tego, ile rynek zniesie, niż na podstawie kosztów produkcji, z wykorzystaniem barier nierynkowych (zarówno prawnych, jak: prawa autorskie, ochrona tajemnicy handlowej oraz technicznych, jak: kompatybilność czy możliwość współdziałania) w celu zapobieżenia swobodnemu kopiowaniu. Tym niemniej, niewielka choć istotna grupa twórców programów zgadza się na swobodne kopiowanie swoich dzieł na warunkach rozmaitych licencji wolnego rozpowszechniania (LWR), wybierając inne niż opłata za pojedynczą kopię sposoby uzyskania zwrotu nakładów oraz zachęt ekonomicznych do dalszego rozwoju.

Oprogramowanie rozpowszechniane w zgodzie z LWR – takiego terminu używamy w tym artykule – nie zapewnia autorowi rekompensaty wprost za każdy egzemplarz. Zatem pytanie o to, w jaki sposób autor oraz inni uczestnicy procesu, tacy jak dystrybutorzy lub serwisanci, są kompensowani, jest kluczowe w rozumieniu różnic między LWR. Rozważane tu LWR pozwalają na:

- kopiowanie oraz dystrybucję oprogramowania bez opłat dla autora;
- używanie oprogramowania bez opłat (z pewnymi ograniczeniami w przypadku *shareware*);
- pobieranie opłaty za dobra (takie, jak drukowana dokumentacja lub fizyczne nośniki) inne niż samo podlegające LWR oprogramowanie.

Wynika stąd, że autorzy są jedynymi uczestnikami gry, którzy nie otrzymują rekompensaty za swoją pracę na zasadzie opłaty za pojedynczy egzemplarz lub za wykonaną usługę. Z drugiej strony są oni jedynymi uczestnikami, którzy nie wykonują pracy na zasadzie liczby egzemplarzy lub usług, dzięki czemu sytuacja jest spójna z naszą wcześniejszą obserwacją

$*$: *Oryginalny tekst jest dostępny pod adresem* `http://www.cs.wisc.edu/ghost` *Licensing Alternatives for Freely Redistributable Software. Autorem tłumaczenia jest Ryszard Kubiak, który przy przekładzie tekstu Powszechnej Licencji Publicznej GNU skorzystał z tłumaczenia udostępnionego przez Polską Grupę Użytkownków Systemu Linux* (`www.linux.org.pl`).

o kosztach krańcowych. Wrócimy jeszcze do tej kwestii przy okazji dyskusji o różnych formach LWR.

Biorąc pod uwagę znaczącą ilość oprogramowania w wolnym rozpowszechnianiu (OWR), które powstało i stało się dostępne do tej pory, artykuł niniejszy proponuje:

- przepatrzyć a następnie sklasyfikować rozmaite LWR, używane przez wytwórców oprogramowania do określania warunków, na których można rozpowszechniać OWR;
- określić rodzaje OWR rozpowszechnianego na zasadach poszczególnych LWR;
- ustalić przekonania autorów, dotyczące filozoficznych oraz ekonomicznych zysków i korzyści, a leżące u podstaw wyboru LWR;
- znaleźć jakieś uzasadnienie dla faktycznych zysków i korzyści wynikających z różnych LWR;
- na koniec, poczynić pewne sugestie dla autorów co do tego, które postaci LWR (jeśli w ogóle takie istnieją) są najodpowiedniejsze do realizacji celów indywidualnych.

Istniejące rodziny LWR

Wszystkie LWR mają jako wspólny wymóg przestrzegania praw autorskich i innych zastrzeżeń przypisanych do programów (włączając w to samą licencję LWR, którą należy propagować we wszystkich kopiach), jak również odżegnania się od gwarancji (*disclaimer of warranty*). LWR różnią się co do:

- warunków nałożonych na **redystrybucję**, jak konieczność udostępniania kodu źródłowego w licencji GNU bądź ograniczenie zastosowań komercyjnych w licencjach typu nie-dla-zysku (*not-for-profit*);
- okoliczności, w jakich **opłata** jest wymagana (na przykład po określonym czasie lub w przypadku użytkowania komercyjnego, jak w licencji programu PKZIP), wypraszana (jak w typowej licencji *shareware*) lub zabroniona (jak w licencjach GNU oraz Aladdin);
- okoliczności, w jakich **kod źródłowy** może lub musi być redystrybuowany.

W dalszej części omówimy cztery często spotykane, wyraźne grupy LWR.

Licencje nieograniczone. W uzupełnieniu ogólnych wymogów LWR nieograniczone LWR wymagają na ogół co najwyżej potwierdzania autorstwa. Do OWR dystrybuowanego w warunkach licencji nieograniczonych zalicza się wiele pakietów powszechnie dostępnych za pośrednictwem Internetu, jak X Windows, interpreter języka Tcl oraz biblioteka Tk, biblioteki IJG JPEG, PNG oraz zlib.

Warunki redystrybucji: Zazwyczaj nie ma żadnych, niekiedy jest tylko wymóg stwierdzenia autorstwa. Występuje zgoda na włączanie do oprogramowania komercyjnego.

Opłaty: Nie ma żadnych.

Kod źródłowy: Zazwyczaj jest dostępny, redystrybucja jest dozwolona lecz nie wymagana.

Autorzy życzą sobie co najwyżej zachowania integralności oprogramowania i docenienia ich pracy. Nie oczekują bezpośredniej rekompensaty za samo OWR.

Typowa nieograniczona licencja LWR znajduje się w Dodatku A.

Licencje shareware. Termin *shareware* odnosi się do oprogramowania, które początkowo jest dostępne bezpłatnie, ale za które po wypróbowaniu opłata może być proszona lub żądana. *Shareware* to jedyny rodzaj LWR, który prawie nigdy nie obejmuje kodu źródłowego i który nakłada warunki na używanie. Wiele pakietów dostępnych za pośrednictwem biuletynów BBS posługuje się licencją *shareware*; nie jest to powszechne w Internecie.

Warunki redystrybucji: Opłata jest na ogół zakazana. Niemniej wiele firm sprzedaje zestawy OWR na dyskietkach lub nośnikach CD-ROM, włączając *shareware*.

Opłata: Teoretycznie jest wymagana w przypadku użycia komercyjnego lub po użytkowaniu przez określony czas. Opłaty często przynoszą poszerzenie funkcjonalności, dokumentację lub usługi (np. informowanie o uaktualnionych wersjach). Te czynniki na ogół skłaniają odbiorców do płacenia.

Kod źródłowy: Rzadko jest dostępny; redystrybucja jest dozwolona, chociaż nie wymagana.

Autorzy na ogół życzą sobie utrzymania tajemnicy handlowej w kodzie źródłowym oraz kontroli nad zastosowaniami komercyjnymi. Rekompensata dociera w postaci opłat *shareware* i być może licencji za redystrybucję komercyjną.

Typowa licencja *shareware* znajduje się w Dodatku B.

Licencje GNU. Licencje GNU obejmują Ogólną Licencję Publiczną GNU (*General Public License*)

GNU

oraz Ogólną Licencję Publiczną dla Bibliotek GNU (*Library General Public License*). W naszej opinii są to najciekawsze LWR. Są jedynymi opartymi na wyraźnie określonej filozofii ekonomii oprogramowania. Licencje GNU stosują się do wielu narzędzi programistycznych (edytor GNU Emacs, kompilator gcc, baza danych gdb...), pewnych bibliotek, niektórych pakietów dla końcowych odbiorców, i są powszechnie dostępne przez Internet. Licencje GNU identyfikuje się z fundacją Free Software Foundation, chociaż niektórzy autorzy nieafiliowani przy FSF także zdecydowali się na dystrybucję ich własnych programów pod tymi warunkami.

Możemy tu jedynie podsumować licencje GPL. Zachęcamy czytelników do zapoznania się z pełnym tekstem w Dodatku D. Z grubsza podejście GNU polega na tym, by wszyscy otrzymujący program mieli prawo go:

- uruchamiać,
- modyfikować,
- redystrybuować,
- uzupełniać, wnosząc tym samym wkład do społeczności.

O ile tezy te współgrają z wymogami LWR mają one kilka interesujących konsekwencji. Uprawnienia do modyfikowania i poprawiania wymagają dostępności kodu źródłowego, zatem licencja GNU implikuje, że każda dystrybucja zawiera kod źródłowy, a przynajmniej pisemną ofertę dostarczenia takowego za cenę równą kosztom reprodukcji. Co się tyczy redystrybucji, licencja GPL idzie o krok dalej niż pozostałe LWR przez postanowienie, że w całości stosuje się do dowolnego programu włączającego kod podlegający GPL. Objawia się tu wsparcie dla głębszej filozofii, w myśl której autorzy programów nie powinni otrzymywać zapłaty za dystrybuowane kopie, ponieważ (jak zaznaczyliśmy we wstępie) oprogramowanie jest w istocie dobrem publicznym. Fundacja FSF stawia sobie jako cel budowę pełnego środowiska typu Unix, opartego na oprogramowaniu podlegającemu licencji GPL. Jednakże FSF musiała podporządkować się czynnikom ekonomicznym i społecznym w dwóch obszarach:

– Początkowo `libgcc` (bibliotekę modułów dla języka C, związana z gcc, czyli GNU kompilatorem języka C) dystrybuowano w zgodzie z GPL. W efekcie każdy program linkowany z `libgcc` (to znaczy w istocie każdy program kompilowany za pomocą gcc) podlegałby GPL. Sytuacji takiej nie zaaprobowaliby twórcy oprogramowania, co drastycznie ograniczyłoby użyteczność gcc. W konsekwencji FSF opracowała LGPL, wariant GPL, który w zasadzie wymaga, że jeżeli program jest linkowany z użyciem biblioteki objętej LGPL, to ograniczenia GPL dotyczą tylko biblioteki, nie zaś samego programu.

– Informacje FSF na temat oprogramowania zawierają między innymi taką uwagę: *Zamawiając od* FSF *oprogramowanie* GNU *pomagacie nam kontynuować tworzenie bezpłatnego oprogramowania. Opłaty za nośniki są dla nas podstawowym źródłem dochodów. Wpłaty na rzecz* FSF *można odliczać od podatków w amerykańskim systemie podatkowym.*

Sądzimy, że wskazuje to na słabość wiary FSF, że twórcy oprogramowania objętego LWR będą otrzymywać wystarczającą rekomensatę za swoje usługi w ramach zwyczajnego operowania na rynku. Fundacja w gruncie rzeczy apeluje o dotacje, nakłaniając do kupowania czegoś, co jest dostępne po niższych kosztach za pośrednictwem Internetu.

Założenia GPL można podsumować następująco.

Warunki redystrybucji: Jak podane powyżej.

Opłaty: Nie precyzuje się, z zastrzeżeniem, że jeśli na kod źródłowy istnieje jedynie oferta dostarczenia go, to opłata musi się ograniczać do kosztów reprodukcji.

Kod źródłowy: Musi być dostępny bądź w samej dystrybucji, bądź w postaci pisemnej oferty.

Rekompensata dla autorów Ogranicza się do usług, tak jak w ogólności dla LWR.

W Dodatku D podajemy tekst licencji GPL. Dla oszczędności miejsca nie włączamy tekstu licencji LGPL.

Licencje nie-dla-zysku (LNDZ). Najczęściej spotykane licencje LNDZ są skądinąd nieograniczonymi licencjami zabraniającymi opłat i jako takie przypominają licencje *shareware*. Oprogramowanie objęte LNDZ obejmuje pewne pakiety, jak zip/unzip oraz zestaw fontów stworzony w Rosji. Obejmuje ono także najnowsze wersje popularnego programu Ghostscript, którego LNDZ jest adaptacją GPL.

Warunki redystrybucji: Opłaty są zakazane.

Opłaty: Nie ma żadnych.

Kod źródłowy: Jest ogólnie dostępny.

Rekompensata dla autorów Może pochodzić z licencji komercyjnych dla tego samego oprogramowania pod warunkami innymi niż LWR, jak to jest w wypadku *shareware*.

Licencja Aladdin Ghostscript Free Public License (AGFPL) stanowi próbę połączenia filozofii dzielenia się, właściwej licencji GPL, z ograniczeniem nie-dla-zysku. Obecnie AFGPL używa się tylko w odniesieniu do programu Ghostscript i jego graficznej przeglądarki GSView dla (Microsoft) Windows i OS/2. Celem AFGPL jest odrzucenie pewnej klasy „wolnych jeźdźców” oprogramowania GPL: firm pakujących programy objęte GPL we własne aplikacje komercyjne, z zachowaniem integralności tych pierwszych, wywoływanych w niewidoczny dla użytkownika sposób z tych drugich. Funkcjonalnie czyni to oprogramowanie objęte GPL częścią aplikacji bez naruszenia warunków GPL.

Warunki redystrybucji: Opłaty są zabronione, włączając gromadzenie OWR w dowolnych transakcjach przewidujących opłaty (z wyjątkiem publicznej dystrybucji on-line oraz na płytach CD-ROM, na których cała informacja jest redystrybuowalna bez opłat, w celach niekomercyjnych). Pozostałe warunki są podobne do GPL.

Opłaty: Nie ma żadnych.

Kod źródłowy: Musi być dołączony do każdej dystrybucji. To inaczej niż w przypadku GPL, która pozwala włączać jedynie odsyłacz do kodu źródłowego oraz ofertę dostarczenia go po kosztach.

Dodatek C zawiera typową LNDZ, a Dodatek E licencję AGFPL.

Dyskusja

Aby potencjalny użytkownik odniósł korzyści z oprogramowania, musi zaistnieć wiele zdarzeń, przedstawionych w poniższym zestawieniu:

Lp.	Czynność	Podstawa
1.	Rozpoznanie, jakie programy	
	są dostępne	dokumentacja
2.	Ustalenie, jak dotrzeć do programu	dokumentacja
3.	Pozyskanie	
3a.	działającego programu	program
3b.	być może kodu źródłowego	program
3c1.	wbudowanej lub/i	dokumentacja
3c2.	wydrukowanej dokumentacji	dokumentacja
	instalowania oraz użytkowania	
4.	Być może uzyskanie pomocy	usługa
	przy instalacji oraz użytkowaniu	
5.	Być może wykonanie lub pozyskanie adaptacji lub ulepszeń	usługa + program

LWR na ogół pokrywają punkty (3a), (3c1) i niekiedy (3b) oraz (3c2). Nie przynoszą konkretnych korzyści w odniesieniu do punktu (1). Posłużenie się LWR ułatwia realizację czynności (2): nie wymaga się zapłaty za indywidualne egzemplarze, zatem każdy może udostępnić programy za pośrednictwem środków publicznych, jak usługi *on-line* albo niedrogie zbiorcze metody publikowania, jak płyty CD-ROM. Co się tyczy punktu (3c2), koszt drukowanej dokumentacji w istocie wpływa na ograniczenie rozpowszechniania, nawet jeśli licencja na to pozwala. Usługi (4) oraz (5) to źródła rekompensaty dla pracowników zaangażowanych w wytwarzanie OWR: jedyne źródła w przypadku licencji GPL oraz LNDZ i jedno z dopuszczalnych źródeł (w dodatku do opłat rejestracyjnych albo za rozszerzenia w punkcie (3)) w wypadku *shareware*.

Punkt widzenia autora oprogramowania. Każda LWR znacznie ułatwia dotarcie do programu – punkt (2) – co z kolei może się przyczynić do korzyści z punktów (4) i (5). Jednakże nieograniczone licencje GNU eliminują (3) jako źródło rekompensaty. Tak więc wysiłek poświęcony na tworzenie programu nie zwraca się autorowi, nie licząc nagród niewymiernych oraz możliwości przyszłej pracy usługodawczej. W wypadku *shareware* LWR zwiększa możliwości dostarczania programów w ramach (3) w postaci płatnych kopii. Z kolei oprogramowanie objęte LNDZ w ramach (2) znacznie rozszerza dostęp do potencjalnego rynku przez licencje komercyjne (3). Widoczne jest, że licencje *shareware* oraz LNDZ przynoszą największe bezpośrednie i namacalne korzyści autorom w ramach LWR i w szczególności zapewniają wynagrodzenie przewyższające zapłatę za roboczogodziny w przyszłej pracy.

Jeśli chodzi o punkty (4) oraz (5), autorzy są w osobliwej sytuacji. Do pewnego stopnia autor OWR może odnieść największą korzyść wypuszczając produkt niskiej jakości, gdyż uzyskuje w ten sposób wcześniejszą obecność na rynku, a także stworza zapotrzebowanie na (4) oraz zapewne (5). W istocie też wiele firm oprogramowania komercyjnego wydaje się kierować tą linią postępowania. Podobnie – zakładając, że autor ma zamiar zaistnieć jako usługodawca – jest dla niego korzystne kiepskie udokumentowienie kodu źródłowego albo, co jest typowe w przypadku *shareware*, całkowite wyeliminowanie komentarzy z kodu źródłowego, co komplikuje innym firmom możliwość zarobkowania w ramach punktu (5) i – do pewnego stopnia – w ramach (4).

Użycie danej LWR często odzwierciedla zasadnicze podejście autora do przemysłu oprogramowania. Wielu autorów – wybierając LWR inne niż *shareware* – sięga pamięcią albo przynajmniej inspiruje się wspomnieniami z lat 60. i 70, które charakteryzowała ekscytacja odkryciami i dowartościowanie wynikające z dzielenia się efektami pracy. Na podstawie swojego doświadczenia uważają za oczywiste, że jeśli wszyscy kontrybuują bezpłatnie, to i wszyscy korzystają, w najgorszym razie ci „wszyscy", którzy rozumują podobnie jak oni sami. Licencje nieograniczone odzwierciedlają ten punkt widzenia w najczystszej postaci. Licencja GPL przyjmuje mniej ufne stanowisko w tym sensie, że wymusza na partnerach dzielenie się wynikami pracy. Z kolei licencja AGFPL stosuje nieco odmienne podejście, w ramach którego ci, którzy chcą się dzielić produktami, powinni odnosić z tego korzyści, ci natomiast, którzy w swych poczynaniach kierują się względami komercyjnymi – jeśli chcą korzystać z programów, które są darmowe dla innych – powinni w stosunku do tych programów stosować zasady komercyjne. Ten punkt widzenia wynika *implicite* także z innych LNDZ. Niemniej, wszystkie LWR wymagają pewnej dozy idealizmu albo przynajmniej zaufania po stronie autorów.

Punkt widzenia dystrybutorów. Z punktu widzenia komercyjnych dystrybutorów rozpowszechnianie OWR nie stanowi szczególnie zyskownego interesu. W szczególności, krańcowy koszt pozyskania (3) za pośrednictwem sieci – co dopuszczają wszystkie LWR – jest tak niski, że wydawcy OWR na krążkach laserowych nie wytrzymują na dłuższą metę konkurencji. Należy się spodziewać, że nawet czynność (1), jako potencjalna nisza usług dla dystrybutorów, będzie stopniowo ograniczana przez coraz bardziej wyrafinowane przeglądarki WWW.

Punkt widzenia strony trzeciej. Ponieważ wszystkie LWR, oprócz licencji *shareware*, wymagają bądź zachęcają do dystrybucji kodu źródłowego, stwarzają tym samym obce licencjom komercyjnym możliwości w zakresie dostarczania usług (4) oraz (5). W rzeczywistości jest to w zasadzie jedyne źródło dochodów pracowników zaangażowanych w programy objęte GPL. Niemniej przemysł wsparający OWR jest ledwie dostrzegalny: wiemy o co najwyżej jednej firmie zajmującej się usługami wspomagającymi i rozwijającymi OWR o obrotach powyżej 1 miliona dolarów – Cygnus Software – i to mimo, że oprogramowanie GNU jest w powszechnym użyciu przez ponad dekadę. Sądzimy, że jest po temu kilka powodów*:

– Dla przyczyn, które omawiamy w dalszym ciągu, licencje inne niż *shareware* są dość zasadniczo ukierunkowane na samych wytwórców oraz innych technologicznie zorientowanych użytkowników, nie zaś na odbiorców poszukujących narzędzi do rozwiązywania konkretnych problemów. To zarówno ogranicza rynek na OWR, jak i zwiększa prawdopodobieństwo, że ludzie wykorzystujący OWR sami wykażą ochotę do rozwiązywania problemu. Innymi słowy obecność kodu źródłowego rozszerza rynek dla stron zaangażowanych w usługi (4) oraz ułatwia użytkownikom samodzielne wypełnianie usług.

– Jeśli OWR jest dobrej jakości i jest dobrze udokumentowane, to zapotrzebowanie na wsparcie z zewnątrz jest minimalne; jeśli OWR jest kiepskiej jakości i/lub jest kiepsko udokumentowane, mało jest prawdopodobne, by ktoś trzeci chciał zainwestować wysiłek potrzebny do zapewnienia wspar-

∗: Warto w tym miejscu wspomnieć o amerykańskiej firmie Redhat, rozpowszechniającej po kosztach nośników popularny system operacyjny Linux oraz towarzyszące mu biblioteki oprogramowania i oferującej odpłatne usługi serwisowe. Firma powstała i rozrosła się już po napisaniu artykułu przez autora *(przyp. tłum.)*

cia dla takiego oprogramowania. Tak więc można się spodziewać, że znalazłoby się więcej chętnych do rozwijania OWR za zapłatę niż zapewniających wsparcie, a na dodatek większość ludzi, którzy angażowaliby się w którekolwiek z tych działań, stanowiliby sami autorzy programów. Jesteśmy przekonani, że obydwie sytuacje w istocie występują.

– Powszechnie obecnie stosowana, a spopularyzowana przez Microsoft, Windows Dynamic Link Library (DLL), technika linkowania dynamicznego, zainicjowała tendencję do tworzenia systemów półotwartych – aplikacji dystrybuowanych tylko w postaci binarnej na zasadach komercyjnych, ale zarazem dostarczających sposobu komunikacji z aplikacjami (API), stwarzających innym stronom możliwość pisania rozszerzeń w postaci dynamicznie linkowanych modułów, które z kolei same mogą być rozpowszechniane w postaci binarnej na zasadach komercyjnych. Umożliwia to w dużym stopniu uczestnictwo w (5), nawet w przypadku licencji komercyjnych.

Podsumowując, LWR stwarzają pewne możliwości usługodawcom zaliczanym do strony trzeciej, jednak prawdopodobnie na niewielką skalę.

Punkt widzenia użytkownika. Możemy rozróżnić użytkowników oprogramowania ze względu na to, czy są jakoś zaangażowani w technologię komputerową, czy też po prostu poszukują programów do wykonywania pewnych zadań, jak analiza finansowa czy publikowanie. Grupy te mogą się nakładać, ale mają zasadniczo różne potrzeby i oczekiwania od wykorzystywanych programów.

Grupa zaangażowana technologicznie oczekuje oprogramowania pełnego pod względem funkcjonalnym, odpowiednio udokumentowanego i wiarygodnego. Obecność kodu źródłowego oraz dostępność serwisu są dla niej cenne, chociaż do pewnego stopnia wzajemnie się wykluczają. Grupa ta obejmuje najbardziej tradycyjnych (to znaczy innych niż stosujących języki czwartej generacji) twórców oprogramowania. Członkowie grupy operują na ogół na stacjach roboczych i komputerach PC dużej mocy.

OWR może być bardzo atrakcyjne dla grupy zorientowanej technologicznie, gdyż zapewnia jej członkom dostęp do technologicznie zaawansowanej funkcjonalności przy niewielkich nakładach, na dodatek z możliwością osobistego wpływu na rozwój technologii. Jeśli technologicznie zorientowany użytkownik pozyska program, to najpewniej zechce samodzielnie usunąć romaite pokrętności i niedogodności programu. Dodatkowo, ponieważ niemal wszyscy autorzy OWR sami są technologicznie zorientowani, istnieje spora szansa na zgodność zapatrywań tychże autorów oraz technologicznie zorientowanych użytkowników, co powinno uczynić programy łatwiejszymi do zrozumienia i używania.

Grupa zorientowana problemowo oczekuje programów atrakcyjnie się prezentujących, dobrze udokumentowanych, łatwych w instalacji i konfigurowaniu, zaprojektowanych z myślą o użytkowaniu, bogatych funkcjonalnie w ramach danej dziedziny zastosowań, a zarazem łatwych do użycia w wypadku prostych problemów, wiarygodnych i serwisowanych. Ta grupa obejmuje zdecydowaną większość użytkowników komputerów, samych nie będącymi twórcami oprogramowania ani studentami lub użytkownikami w korporacjach z instalacjami typu *mainframe*. Na ogół dysponują oni – w swoich firmach lub w domu – komputerami klasy PC lub Macintosh. Konkurencja na tym rynku jest podgrzewana w każdej z wymienionych kategorii. Obecność dokumentacji, łatwość instalacji, wiarygodność i serwis mają zasadnicze znaczenie zwłaszcza w środowisku biznesowym. Użyteczność oraz cena także są ważne, ale ich znaczenie jest drugorzędne. Dostępność kodu źródłowego ma wartość o tyle, o ile dostawca oprogramowania (na ogół także serwisant) odchodzi z biznesu albo przestaje zajmować się produktem.

Dla użytkowników zorientowanych problemowo istnieje bardzo niewiele programów oferowanych w ramach LWR innych niż *shareware*. Można sądzić, że powodem takiego stanu rzeczy jest to, że większość autorów programów, motywowanych żądzą tworzenia i dzielenia się technologią (autorzy ci są głównymi twórcami OWR), nie ma ani interesu, ani umiejętności, ani przypuszczalnie cierpliwości do rozwiązywania zagadnień projektowych zorientowanych na cele i zadania postawione przez użytkownika. Wyjątkiem jest oprogramowanie *shareware*, które pozwala autorowi dystrybuować wersje programów bezpłatnie w oczekiwaniu, że istotna część tych wersji przekształci się w dochody. Tak więc autorzy, którzy nie podzielają etyki OWR mogę wykorzystywać licencje typu *shareware* jako środek marketingowy. To samo do pewnego stopnia można powiedzieć o LNDZ.

Nieco komentarza prawnego. Odnotujmy, że autor tego artykułu nie jest prawnikiem. Poniższej dyskusji aspektów prawnych nie należy traktować jak porady prawnej, ani nawet jako absolutnie poprawnej z perspektywy prawniczej.

LWR – jak wszystkie licencje oprogramowania – czerpią siłę z przepisów dotyczących ochrony praw autorskich. Podobnie jak licencje oparte na zasadzie „zamkniętego opakowania” (ang. *shrink wrap*) polegają one na teorii, że licencje nabierające mocy w następstwie pewnych czynności (użycie programu, rozerwanie fizycznego opakowania) dają się obronić. Niemniej, ponieważ jedyne korzyści, jakie LWR przynosi właścicielowi praw autorskich, są nienamacalne, trudno byłoby pozyskać sąd dla wymuszenia przestrzegania LWR, zwłaszcza gdy (jak to jest w przypadku licencji nieograniczonych) sama licencja nie przewiduje sankcji w przypadku jej naruszenia. No i byłoby niezwykle trudno pozyskać sąd dla wynagrodzenia szkód właścicielowi praw autorskich. Z drugiej strony autor niniejszego artykułu słyszał o kilku sytuacjach, w których dystrybutorzy łamiący zasady LWR na ochotnika naprawili skutki własnych naruszeń, przypuszczalnie za namową swoich adwokatów.

Wnioski

LWR pokrywają wystarczająco szerokie spektrum, aby zapewnić użytkownikom korzyści z OWR, jednocześnie spełniając wymagania:

- Autorów, których motywuje sama satysfakcja i duma z twórczości oraz użyteczności publicznej, albo którzy odczuwają satysfakcję z pozostawania w biznesie usług – mogą oni używać nieograniczonej LWR GNU.
- Autorów, którzy chcieliby mieć umiarkowany przychód, a zarazem trzymać ściślejszą pieczę nad własną technologią – mogą oni posłużyć się licencją *shareware*.
- Autorów chcących udostępniać użytkownikom korzyści z OWR, a zarazem uzyskiwać mierzalne korzyści z licencji komercyjnych – mogą to czynić za pomocą LNDZ.

Nagrody dla autorów, płynące ze stosowania czystych LWR oraz natura oczekiwań końcowych odbiorców czynią wielce nieprawdopodobnym powstanie OWR bogatego pod względem funkcjonalności i ukierunkowanego na takich odbiorców, na warunkach innych niż *shareware*. Niemniej model LWR może dobrze funkcjonować w wypadku aplikacji zorientowanych na twórców. Interesujący będzie

Typing GNU

początek konkurencji programów darmowych i komercyjnych w powstającym obszarze komponentów wielokrotnego użytku.

Podziękowania

Dziękujemy Richardowi M. Stallmanowi za zapoczątkowanie GPL oraz LGPL, a także za dyskusje na temat bezpłatnego oprogramowania.

Dziękujemy Stephenowi J. Turnbullowi z Institute of Socio-Economic Planning na Uniwersytecie w Tsukubie, w Japonii, za komentarze na temat LWR z perspektywy ekonomisty. Oczywiście autor przyjmuje na siebie pełną odpowiedzialność za sposób, w jaki wyłożono je w tym artykule.

Odsyłacze: lokalizacja oprogramowania

Oprogramowanie typu *shareware* jest dystrybuowane w świecie komputerów typu PC oraz Macintosh za pośrednictwem biuletynów sieciowych (BBS), których są tysiące. Aby odnaleźć je w Waszym otoczeniu przeglądajcie lokalne gazety i magazyny wydawane dla użytkowników komputerów.

Oprogramowanie GNU na krążkach CD-ROM można zamówić w fundacji Free Software Foundation. Informacje o formie składania zamówień można uzyskać pod adresem elektronicznym `gnu@prep.ai.mit.edu` albo kontaktując się z FSF*:

---

*: Oprogramowanie GNU jest także dostępne pod wieloma adresami elektronicznymi, np. `http://www.GNU.org`. W oryginalnym tekście w tym punkcie zamieszczono dość długą listę archiwów. Część tych adresów jest już nieaktualna, a pewnych jak np.

Free Software Foundation
59 Temple Place – Suite 330
Boston, MA 02111-1307, USA
1-617-542-5942

Oto kilka internetowych źródeł dla pozostałych pakietów OWR wspomnianych w tym artykule. Większość z nich jest „mirrorowanych" po całym świecie.

Tcl and Tk (nieograniczona LWR)
`ftp.smli.com:/pub/tcl/*`.

IJG JPEG library (nieograniczona LWR, biblioteka)
`ftp.uu.net:/graphics/jpeg/jpegsrc.v*.tar.gz`
`oak.oakland.edu:/SimTel/msdos/graphics/jpgsrc*.zip+`.

biblioteka PNG (nieograniczona LWR, biblioteka)
`swrinde.nde.swri.edu:pub/png/src/lbpng081.zip` albo `libpng-0.81.tar.gz`.

zip/unzip (LNDZ)
`ftp.uu.net:/pub/archiving/zip/...`

fonty Malysheva (LNDZ)
`ftp.tex.ac.uk:/tex-archive/fonts/postscript/cm` albo `ftp.dante.de:/tex-archive/fonts/postscript/cm`

Aladdin Ghostscript (AGFPL)
`ftp.cs.wisc.edu:/ghost/aladdin/*`

GSview dla Windows i OS/2 (AGFPL)
`ftp.cs.wisc.edu:/ghost/rjl/*`

Informacja biograficzna

Dr L. Peter Deutsch uzyskał stopień doktora informatyki na Uniwersytecie Berkeley w 1973 r. Jego kariera obejmowała pracę w dziedzinie systemów operacyjnych (system z podziałem czasu SDS 940) w Berkeley oraz w dziedzinie programistycznych środowisk zintegrowanych (Interlisp, Cedar Mesa oraz Smalltalk-80) w Xerox PARC a także ParcPlace Systems. Od 1986 r. dr Deutsch szefuje firmie konsultingowej Aladdin Enterprises, oferującej przenośną i bardzo sprawną, opracowaną przez dr Deutscha, implementację języka PostScript. Implemetacja ta jest także dostępna w internecie pod nazwą Ghostscript na warunkach LWR. Dr Deutsch był jedną z osób uhonorowanych nagrodą ACM 1992 w dziedzinie systemów oprogramowania za prace nad Interlispem, a w roku 1993 nadano mu tytuł Wyróżniającego się Absolwenta Uniwersytetu Berkeley w dziedzinie informatyki. Dr Deutsch jest członkiem ACM, IEEE, CPSR oraz Ligi Wolności Programowania (*League for Programming Freedom*). Jego adres: Aladdin Enterprises 203 Santa Margarita Ave. Menlo Park, CA 94025 U.S.A. tel. +1-415-322-0103 (8:30 AM – noon) fax +1-415-322-1734 <lpd@aladdin.com>.

strony domowej GNU nie ma. Z powodu ograniczonej przydatności pozwoliliśmy sobie listę tę opuścić [*przyp. red.*].

Dodatki: przykłady LWR

Dodatek A: przykładowa nieograniczona LWR

Poniższa licencja towarzyszy bibliotece zlib.

(C) 1995 Jean-loup Gailly and Mark Adler

Niniejsze oprogramowanie jest dostarczane „jako takie", bez żadnej jawnie wyrażonej ani implikowanej gwarancji. Autorzy nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za szkody wynikające z wykorzystania tego oprogramowania.

Każdy ma prawo korzystać z niniejszego oprogramowania w dowolnym celu, wliczając w to aplikacje komercyjne, a także dokonywania w nim zmian oraz rozpowszechniania, o ile zachowane zostaną następujące warunki:

1. Pochodzenia niniejszego oprogramowania nie można błędnie przedstawiać: nikt oprócz niżej podpisanych autorów nie może twierdzić, że napisał oryginalną wersję oprogramowania. W przypadku użycia oprogramowania w innym produkcie będziemy wdzięczni za wyrażenie podziękowań w dokumentacji tego produktu, chociaż ich nie wymagamy.

2. Wersje zmienione należy odpowiednio oznakować i nie wolno przedstawiać jako oprogramowania oryginalnego.

3. Niniejszej licencji nie wolno usuwać ani zmieniać w żadnej dystrybucji źródłowej.

Jean-loup Gailly	Mark Adler
gzip@prep.ai.mit.edu	madler@alumni.caltech.edu

Jeśli w swoich produktach używacie biblioteki zlib, będziemy wdzięczni za niepodsuwanie nam do podpisania sążnistych dokumentów prawnych. Źródła są udostępniane bezpłatnie, ale bez żadnych gwarancji. Biblioteka została w całości napisana przez Jean-loupa Gailly'ego oraz Marka Adlera i nie zawiera kodu pochodzącego od osób trzecich.

W wypadkach rozpowszechniania źródeł zmodyfikowanych, będziemy wdzięczni za zawarcie w nich pliku ChangeLog z informacją historyczną, dokumentującą zmiany.

Dodatek B: Przykładowa licencja shareware

11-13-1995 C o m p u S h o w Monday
S H A R E W A R E
10:33:33am Standard Version 8.60a [02-03-1993]
C:/WINDOWS/*.*

Copyright (c) 1993, Canyon State Systems and Software (tm), Sedona, Az.

Niniejsze oprogramowanie jest objęte prawami autorskimi. Niemniej zachęcamy do kopiowania i dzielenia się z innymi, o ile nie pobiera się za to opłat, a także nie jest ono modyfikowane, lecz kopiowane w całości. W wypadku używania tego programu dłużej niż przez 21 dni „okresu próbnego" należy się zarejestrować. Użytkownicy zarejestrowani otrzymają rozszerzoną wersję programu, zawierającą wszytkie cechy programu standardowego plus:

Możliwość drukowania dla wszytkich formatów graficznych na większości drukarek igłowych i laserowych; Automatyczną funkcję Slide Show Program konfigurujący do zmieniania kolorów oraz opcji!

W dokumentacji do programu (w DOSie należy wykonać polecenie README) znajduje się instrukcja oraz formularz rejestracyjny. Dziękujemy za wsparcie: Bob Berry CompuServe [76555,167] Canyon State Systems and Software Internet 76555.167@compuserve.com Post Office Box 86 GE Mail R.BERRY7 Sedona, Az. 86339-0086 BBS (602) 282-9035 Voice (602) 282-5070.

Dodatek C: Przykład licencji NDZ

Kolekcja fontów Paradissa.

Copyright (C) 1993, Basil K. Malyshev.
Wszelkie prawa zastrzeżone.

Umowa licencyjna

Autor niniejszych fontów udziela każdej osobie fizycznej oraz organizacji niekomercyjnej prawa do użytkowania oraz sporządzania nieograniczonej liczby kopii pełnej kolekcji lub wybranych fontów, o ile jest to czynione BEZ OPŁAT oraz z załączeniem niniejszej umowy licencyjnej.

Niniejszych fontów nie można sprzedawać ani rozpowszechniać w jakimkolwiek produkcie komercyjnym bez pisemnej zgody autora. W wypadku zamiaru pobierania niewielkich opłat za rozpowszechnianie fontów jako takich lub łącznie z jakimś oprogramowaniem, prosimy o kontakt z autorem.

Powyższe ograniczenie nie zmierza do ograniczenia opłat za czas połączeń ani rutynowych opłat za połączenie/ładowanie w ramach usług elektronicznych typu *bulletin board*.

Basil K. Malyshev (E-Mail: malyshev@mx.ihep.su),
22-Dec-1993, Protvino, Russia.

Dodatek D: licencja GPL

OGÓLNA LICENCJA PUBLICZNA GNU
Wersja 2, Czerwiec 1991

Copyright C 1989, 1991 Free Software Foundation, Inc., 675 Mass Ave, Cambridge, MA 02139 USA.

Zezwala się na kopiowanie i rozpowszechnianie wiernych kopii niniejszego dokumentu licencyjnego, jednak bez prawa wprowadzania zmian.

PREAMBUŁA

Większość licencji na oprogramowanie pomyślana jest po to, by odebrać użytkownikom możliwość swobodnego udostępniania innym i zmieniania danego programu. Natomiast w wypadku Powszechnej Licencji Publicznej GNU celem jest zagwarantowanie użytkownikom swobody udostępniania i zmieniania bezpłatnego oprogramowania, a więc zapewnienie, iż oprogramowanie jest wolno dostępne dla wszystkich użytkowników. Niniejsza Powszechna Licencja Publiczna dotyczy większości oprogramowania wydawanego przez Fundację Wolnodostępnego Oprogramowania (Free Software Foundation) oraz wszelkich innych programów, których autorzy zobowiązują się do jej stosowania. (Niektóre rodzaje oprogramowania wydawanego przez Fundację objęte są Powszechną Licencją Publiczną GNU dla Bibliotek). Użytkownicy mogą stosować ją również do swoich programów.

Mówiąc o wolnodostępnym oprogramowaniu mamy na myśli swobodę, a nie cenę. Nasze Powszechne Licencje Publiczne wprowadzono po to, by zapewnić swobodę rozpowszechniania kopii tego oprogramowania (i – jeśli ktoś chce – pobierania za tę usługę opłat), jak również aby udostępnić kod źródłowy oraz umożliwić dokonywanie zmian tego oprogramowania lub wykorzystywania jego fragmentów w nowych wolnodostępnych programach. Nie bez znaczenia jest też sama możliwość dotarcia do użytkowników z informacją o wszystkich tych udogodnieniach.

W celu ochrony praw użytkowników jesteśmy zmuszeni wprowadzić ograniczenia zabraniające komukolwiek kwestionować ich prawa albo sugerowanie rezygnację z tych praw. Ograniczenia te sprowadzają się do pewnych obowiązków użytkowników w przypadku rozpowszechniania przez nich kopii naszego oprogramowania bądź dokonywania w nim zmian.

Na przykład, jeśli użytkownik rozprowadza kopie takiego programu – niezależnie czy gratisowo, czy za opłatą – musi udzielić odbiorcom wszelkich tych praw, jakie sam posiadał. Musi im też udostępnić kod źródłowy (lub zapewnić możliwość otrzymania go) oraz przedstawić niniejsze Warunki, aby mogli oni poznać swoje prawa.

Ochrona praw użytkowników przebiega na dwa sposoby: przez zastrzeżenie prawa własności autorskiej do oprogramowania i przez zaoferowanie użytkownikom niniejszej licencji, która daje sankcjonowane prawem zezwolenie na kopiowanie, rozpowszechnianie i/lub modyfikowanie tego oprogramowania.

Ponadto dla ochrony tak autora, jak i naszej, pragniemy mieć pewność, że każdy zrozumie, iż na niniejsze wolnodostępne oprogramowanie nie udziela się gwarancji. W razie dokonania w nim przez kogoś modyfikacji i wprowadzenia dalej do obrotu, pragniemy, aby dalsi odbiorcy mieli świadomość, że nie otrzymują oryginału; a to w tym celu, by problemy wynikające ze zmian wprowadzonych przez inne osoby nie obciążały reputacji autorów oryginału.

I rzecz ostatnia: każdemu wolnodostępnemu programowi stale zagrażają patenty na oprogramowanie. Naszym pragnieniem jest unikanie takiego niebezpieczeństwa, kiedy redystrybutorzy wolnodostępnego programu indywidualnie uzyskują prawa patentowe, nadając tym samym programowi charakter prawnie zastrzeżony. W celu zapobieżenia takim zjawiskom jednoznacznie wyjaśniliśmy, że każdy patent musi być wydawany albo dla swobodnego użytku przez wszystkich, albo nie wydawany wcale.

Poniżej podajemy szczegółowe zasady i warunki kopiowania, rozpowszechniania i modyfikowania.

OGÓLNA LICENCJA PUBLICZNA GNU
POSTANOWIENIA ORAZ WARUNKI KOPIOWANIA, ROZPOWSZECHNIANIA I MODYFIKOWANIA

Niniejsza Licencja dotyczy programów i innych prac, na których umieszczono pochodzącą od właściciela praw autorskich informację, że dany program lub pracę można rozpowszechniać na warunkach niniejszej Powszechnej Licencji Publicznej. Używane poniżej słowo „Program" oznacza właśnie takie programy lub prace, zaś określenie „praca oparta na Programie" dotyczy albo Programu, albo pochodzącej od niego pracy w rozumieniu prawa autorskiego, to jest pracy zawierającej Program lub jego część dosłowną, bądź zmodyfikowaną i/lub przełożoną na inny język. (W dalszym ciągu niniejszego tekstu, pojęcie przekładu włącza się bez ograniczeń do terminu „modyfikacja"). Do każdego licencjobiorcy będziemy zwracać się „per Ty".

Niniejsza Licencja nie obejmuje działań innych niż kopiowanie, rozprowadzanie i modyfikowanie – nie mieszczą się one w jej zakresie. Czynności używania Programu nie poddaje się ograniczeniom, a produkty uzyskane z Programu objęte są Licencją tylko wtedy, gdy ich treść stanowi pracę opartą na Programie (niezależnie od stworzenia jej przy użyciu Programu). To, czy tak jest w istocie, zależy od tego, co dany Program wykonuje.

1. Wolno kopiować i rozprowadzać w dowolnych mediach wierne kopie kodu źródłowego Programu w otrzymanej formie pod warunkiem, że w widoczny sposób i odpowiednio podaje się na każdej kopii właściwą informację o prawie autorskim i zrzeczenie się uprawnień z tytułu gwarancji; wszelkie napisy informacyjne na temat Licencji i faktu nieudzielania gwarancji należy chronić przed uszkodzeniem, zaś wszystkim innym odbiorcom Programu należy wraz z Programem wręczać egzemplarz niniejszej Licencji.

Za fizyczny akt przekazania kopii można pobrać opłatę i to od Was zależy, czy w zamian za opłatę zaoferujecie ochronę gwarancyjną.

2. Posiadaną kopię czy kopie Programu oraz dowolne jego części wolno modyfikować, tworząc przez to pracę opartą na Programie, jak również wolno kopiować i rozprowadzać takie modyfikacje i pracę na warunkach podanych w pkt. 1 powyżej – pod warunkiem przestrzegania całości poniższych wymogów:

a) Należy spowodować umieszczenie na zmodyfikowanych plikach widocznej informacji o tym, że dane pliki zostały zmienione, wraz z datą dokonania zmian.

b) Należy doprowadzić do tego, aby każda rozpowszechniana lub publikowana przez Was praca, która w całości lub części zawiera Program, albo pochodzi od niego lub jego części, była w całości i bezpłatnie licencjonowana dla wszelkich stron trzecich na warunkach niniejszej Licencji.

c) Jeżeli zmodyfikowany program podczas korzystania z niego w normalnym trybie odczytuje polecenia interaktywnie, należy spowodować, aby po uruchomieniu (użyty w interaktywny sposób w najzwyklejszym trybie) wydrukowywał on lub wyświetlał powiadomienie o odnośnym prawie autorskim i braku gwarancji (ewentualnie o zapewnianiu gwarancji przez Was), oraz o tym, że użytkownicy mogą redystrybuować ten program na niniejszych warunkach wraz z informacją, jak użytkownik może zapoznać się z treścią niniejszej Licencji. (Wyjątek: jeśli sam Program jest interaktywny, ale normalnie nie drukuje takiego powiadomienia, Wasza praca oparta na nim także nie musi drukować takiego powiadomienia).

Niniejsze wymogi odnoszą się do zmodyfikowanej pracy jako całości. Jeśli dające się ustalić wycinki danej pracy nie pochodzą od Programu i można je racjonalnie uważać za samodzielne i odrębne same w sobie, to niniejsza Licencja i jej warunki nie mają zastosowania do takich wycinków przy rozprowadzaniu ich przez Was jako odrębne prace. W wypadku jednak rozprowadzania ich jako część całości, będącej pracą opartą na Programie, rozpowszechnianie tej całości musi być dokonywane na warunkach niniejszej Licencji, której zezwolenia dla innych licencjobiorców rozciągają się w całej szerokości na tę całość, a tym samym i na każdą indywidualną jej część, niezależnie od jej autorstwa.

Dlatego też intencją tego fragmentu nie jest roszczenie sobie praw albo podważanie Waszych praw do pracy napisanej w całości przez Was. Chodzi nam raczej o korzystanie z prawa kontrolowania dystrybucji pochodnych i zbiorowych prac opartych na Programie.

Na dodatek samo łączenie innych prac – nie opartych na Programie, z Programem (względnie z pracą opartą na Programie) w jednostce pamięci dyskowej albo na nośniku dystrybucyjnym – nie wprowadza tych prac pod zakres obowiązywania niniejszej Licencji.

3. Program (albo pracę na nim opartą, jak określono w punkcie 2) wolno Wam kopiować i rozpowszechniać w postaci kodu obiektowego albo w wersji wykonywalnej zgodnie z warunkami w punktach 1 i 2, pod warunkiem, że wykonacie także jedną z poniższych czynności:

a) Dołączycie do niego całkowicie mu odpowiadający, rozpoznawalny przez maszynę kod źródłowy, który musi być dystrybuowany w zgodzie z postanowieniami punktów 1 i 2 powyżej, na nośniku zwyczajowo używanym do wymiany oprogramowania albo

b) Dołączycie pisemną ofertę, ważną przez okres przynajmniej trzech lat, dostarczenia dowolnej stronie trzeciej, za opłatą nie przewyższającą Waszych kosztów fizycznego przygotowania dystrybucji źródłowej, pełnej, rozpoznawalnej przez maszynę kopii odpowiadającego kodu źródłowego, który ma być dystrybuowany w zgodzie z Punktami 1 i 2 powyżej na nośniku zwyczajowo używanym do wymiany oprogramowania albo

c) Dołączycie informację, jaką sami otrzymaliście, dotyczącą oferty dystrybucji odpowiadającego kodu źródłowego (ta opcja jest dopuszczalna tylko w przypadku dystrybucji niekomercyjnej i tylko jeśli otrzymaliście Program w postaci kodu obiektowego lub wykonywalnego z taką ofertą, w zgodzie z Podpunktem b powyżej).

Kod źródłowy dla pracy oznacza postać najdogodniejszą dla dokonywania w niej zmian. W przypadku pracy w wersji wykonywalnej pełny kod źródłowy oznacza kod źródłowy dla wszytkich modułów, jakie ona zawiera, pliki definiujące interfejs, oraz skrypty użyte do sterowania kompilacją i instalacją kodu wykonywalnego. Jednakże, jako specjalny wyjątek, dystrybuowany kod źródłowy nie musi zawierać niczego, co jest dystrybuowane zwyczajowo (w postaci źródłowej albo binarnej) z głównymi składnikami (kompilator, jądro itp.) systemu operacyjnego, na którym pracuje kod wykonywalny, o ile te składniki same w sobie nie towarzyszą kodowi wykonywalnemu.

Jeśli dystrybucja w postaci kodu wykonywalnego lub obiektowego jest realizowana przez ofertę dostępu do kopii w wyznaczonym miejscu, to zaoferowanie równoważnego dostępu do kopii kodu źródłowego w tym samym miejscu liczy się jak dystrybucja kodu źródłowego, nawet jeśli stron trzecich nie zmusza się do kopiowania źródeł w łączności z kodem obiektowym.

4. Nie wolno Wam kopiować, modyfikować, udzielać podlicencji ani dystrybuować Programu inaczej niż w sposób wyraźnie określony w niniejszej Licencji. Każda inna próba kopiowania, modyfikowania, udzielania podlicencji lub dystrybuowania Programu jest prawnie nieważna i automatycznie powoduje wygaśnięcie Waszych praw z tytułu tej Licencji. Niemniej strony, które otrzymały od Was kopie lub prawa na warunkach tej Licencji nie tracą praw licencyjnych, o ile same stosują się do Licencji.

5. Nie musicie akceptować niniejszej Licencji, jeśli jej nie podpiszecie. Jednakże nic innego nie zapewnia Wam prawa do modyfikowania lub rozpowszechniania Programu i prac pochodnych. Jeśli nie akceptujecie Licencji, czynności te są zabronione przez prawo. Dlatego przez modyfikowanie lub dystrybuowanie Programu (lub dowolnej pracy opartej na Programie) dajecie wyraz swojej akceptacji, by Licencja

oraz wszystkie jej postanowienia dotyczące kopiowania, rozpowszechniania oraz modyfikowania Programu i prac na nim opartych Was chroniły.

6. Każdorazowo w przypadku redystrybucji Programu (albo opartej na nim pracy) odbiorca automatycznie otrzymuje licencję od głównego licencjodawcy na kopiowanie, redystrybucję lub modyfikowanie Programu w zgodzie z niniejszymi postanowieniami i warunkami. Nie możecie nakładać żadnych dodatkowych ograniczeń na korzystanie przez odbiorcę z praw tu zagwarantowanych. Nie jesteście odpowiedzialni za zmuszanie do przestrzegania niniejszej Licencji przez strony trzecie.

7. Jeśli na skutek wyroku sądowego, zarzutu naruszenia patentu lub z jakiegokolwiek innego powodu (nie ograniczonego do kwestii patentowych) nałożone zostały na Was warunki (decyzją sądu, poprzez umowę albo inaczej), które są w sprzeczności z warunkami niniejszej Licencji, to nie są one usprawiedliwieniem dla niedotrzymania Licencji. Jeśli nie możecie prowadzić dystrybucji, wypełniając jednocześnie Wasze zobowiązania wynikające z niniejszej Licencji oraz inne stosowne zobowiązania, to w konsekwencji nie powinniście rozpowszechniać Programu w ogóle. Na przykład, jeśli licencja patentowa nie pozwalałaby na redystrybucję Programu bez opłat licencyjnych przez wszystkich, którzy otrzymują kopie bezpośrednio lub pośrednio za Waszym pośrednictwem, to jedynym sposobem dotrzymania zarówno tamtej jak i niniejszej Licencji byłoby powstrzymanie się od redystrybucji Programu.

Jeżeli w jakichś szczególnych okolicznościach któryś fragment niniejszego punktu stałby się nieważny lub niewykonywalny, to intencją jest, aby znajdowała zastosowanie pozostała część punktu, a treść całego punktu była stosowana w pozostałych okolicznościach.

Nie jest celem tego punktu nakłaniać Was do naruszania jakichkolwiek patentów bądź innych roszczeń do praw własności albo podważać słuszność takich roszczeń; ten punkt w swojej istocie ma chronić integralność systemu wolnej dystrybucji oprogramowania, która jest wprowadzana w życie przez praktykowanie licencji publicznych. Wielu ludzi bezinteresownie wniosło swój wkład do znaczącej części oprogramowania upowszechnianego w ramach tego systemu w ufności, że jest to zgodne z prawem; do autorów/donatorów należy decyzja, czy chcą oni rozpowszechniać oprogramowanie w ramach jakiegokolwiek innego systemu, a licencjodawca nie może im tego prawa wyboru ograniczać.

Intencją niniejszego punktu jest jasne i wyraźne przedstawienie tego, co uważa się za skutki, jakie rodzi pozostała część niniejszej Licencji.

8. W przypadku, gdy dystrybucja i/lub używanie Programu w niektórych krajach poddane jest ograniczeniom patentowym lub zastrzeżeniom prawami autorskimi, początkowy posiadacz praw autorskich, który poddaje Program pod oddziaływanie niniejszej Licencji, może dodać wyraźnie zakreślone geograficzne ograniczenie rozpowszechniania wyłączające te kraje, dzięki czemu dystrybucja dozwolona będzie wyłącznie w krajach czy pomiędzy krajami nie objętymi takim wyłączeniem. W przypadku takim, niniejsza Licencja obejmuje dane ograniczenie tak, jakby było ono wpisane w jej treść.

9. Fundacja Free Software Foundation może od czasu do czasu publikować poprawione i/lub nowe wersje Ogólnej Licencji Publicznej. Nowe wersje będą podobne w duchu do obecnej, ale będą różnić się szczegółami odnoszącymi się do nowych zagadnień lub problemów.

Każda wersja posiada wyróżniający ją numer. Jeśli Program specyfikuje numer wersji Licencji, który się do niego stosuje i zawiera klauzulę „oraz każda wersja późniejsza", macie prawo zdecydować się na przestrzeganie postanowień i warunków tej wersji albo dowolnej późniejszej opublikowanej przez Free Software Foundation. Jeśli Program nie specyfikuje numeru wersji Licencji, możecie wybrać wersję kiedykolwiek opublikowaną przez Free Software Foundation.

10. Jeśli zamierzacie włączyć fragmenty Programu do innych programów wolnodostępnych, których warunki dystrybucji są inne, zwróćcie się do autora o zgodę. W przypadku oprogramowania, do którego prawa autorskie posiada Free Software Foundation, napiszcie do Free Software Foundation; niekiedy czynimy dla Was wyjątki. Podejmując decyzję będziemy się kierować dwoma celami: zachowania wolnego statusu wszystkich pochodnych naszego oprogramowania wolnego oraz promowaniem dzielenia się i – w ogólności – wielokrotnego korzystania z oprogramowania.

WYRÓB BEZ GWARANCJI

11. PONIEWAŻ PROGRAM JEST LICENCJONOWANY BEZPŁATNIE, NIE JEST OBJĘTY GWARANCJĄ W ZAKRESIE DOZWOLONYM PRZEZ OBOWIĄZUJĄCE PRZEPISY. O ILE NA PIŚMIE NIE STANOWI SIĘ INACZEJ, POSIADACZE PRAW AUTORSKICH I/LUB INNE STRONY DOSTARCZAJĄ PROGRAM W STANIE, W JAKIM JEST („JAK WIDAĆ") BEZ JAKICHKOLWIEK GWARANCJI, ANI WYRAŻONYCH JAWNIE, ANI DOMYŚLNYCH, W TYM MIĘDZY INNYMI DOMYŚLNYCH GWARANCJI CO DO PRZYDATNOŚCI HANDLOWEJ I PRZYDATNOŚCI DO OKREŚLONYCH ZASTOSOWAŃ. CAŁOŚĆ RYZYKA W ZAKRESIE JAKOŚCI I SKUTECZNOŚCI DZIAŁANIA PROGRAMU PONOSICIE SAMI. W RAZIE GDYBY PROGRAM OKAZAŁ SIĘ WADLIWY, PONOSICIE KOSZT CAŁEGO NIEZBĘDNEGO SERWISU, NAPRAWY I KORYGOWANIA.

12. O ILE OBOWIĄZUJĄCE PRAWO NIE STANOWI INACZEJ ALBO CZEGOŚ INNEGO NIE UZGODNIONO W FORMIE PISEMNEJ, ŻADEN POSIADACZ PRAW AUTORSKICH ANI INNA STRONA MODYFIKUJĄCA I/LUB REDYSTRYBUJĄCA PROGRAM ZGODNIE Z POWYŻSZYMI ZEZWOLENIAMI, W ŻADNYM WYPADKU NIE JEST ODPOWIEDZIALNA WOBEC WAS ZA SZKODY, W TYM SZKODY OGÓLNE, SPECJALNE, UBOCZNE LUB SKUTKOWE, WYNIKŁE Z UŻYCIA BĄDŹ NIEMOŻNOŚCI UŻYCIA PROGRAMU (W TYM, MIĘDZY INNYMI, ZA UTRATĘ DANYCH LUB POWSTANIE DANYCH NIEDOKŁADNYCH, ALBO ZA STRATY PONIESIONE PRZEZ WAS LUB STRONY TRZECIE, JAK TEŻ NIEDZIAŁANIE PROGRAMU Z INNYMI PROGRAMAMI), NAWET JEŚLI DANY POSIADACZ BĄDŹ INNA STRONA ZOSTALI POWIADOMIENI O MOŻLIWOŚCI POWSTANIA TAKICH SZKÓD.

KONIEC POSTANOWIEŃ I WARUNKÓW

Dodatek: Jak stosować te postanowienia do Waszych Nowych Programów

Jeśli tworzycie nowy program i chcecie, aby był on jak najbardziej przydatny dla społeczności, najlepszym sposobem osiągnięcia tego jest nadanie mu charakteru oprogramowaniem wolnodostępnego, które każdy może redystrybuować i zmieniać w zgodzie z tymi postanowieniami.

Aby to osiągnąć, dołączcie do programu poniższe ogłoszenie. Najbezpieczniej jest dołączyć je na początku każdego pliku źródłowego; w ten sposób najefektywniej przekażecie informację o nieistnieniu gwarancji. A każdy plik powinien mieć przynajmniej wiersz „copyright" i odsyłacz do miejsca, gdzie można znaleźć pełny tekst ogłoszenia.

<wiersz na nazwę programu oraz zwięzłą ideę, co on robi>
Copyright (C) 19rr <nazwisko autora(-ow)>

Niniejszy program jest oprogramowaniem wolnodostępnym; możecie go redystrybuować i/lub zmieniać w zgodzie z postanowieniami Ogólnej Licencji Publicznej GNU takiej, jak została opublikowana przez fundację Free Software Foundation; albo w wersji 2 tejże Licencji, albo (Wasz wybór) w dowolnej późniejszej.

Niniejszy program jest rozpowszechniany w nadziei, że będzie użyteczny, ale BEZ JAKIEJKOLWIEK GWARANCJI; nawet bez żadnej domyślnej gwarancji PRZYDATNOŚCI HANDLOWEJ albo PRZYDATNOŚCI DO OKREŚLONYCH ZASTOSOWAŃ. Więcej szczegółów można znaleźć w Ogólnej Licencji Publicznej GNU.

Z pewnością wraz z niniejszym programem otrzymaliście też egzemplarz Powszechnej Licencji Publicznej GNU; jeśli nie, to napiszcie do Free Software Foundation, Inc., 675 Mass Ave, Cambridge, MA 02139, USA.

Dodajcie także informację, jak można się z Wami skontaktować, elektronicznie albo na papierze.

Jeśli program jest interaktywny, zapewnijcie, by na początku trybu interaktywnego wyświetlał na zewnątrz krótkie ogłoszenie takie, jak to:

Gnomovision wersja 69, Copyright (C) 19rr nazwisko autora(-ów).

Gnomovision jest dostarczany ABSOLUTNIE BEZ GWARANCJI; w celu uzyskania szczegółów wpisz 'show w'. To jest oprogramowanie wolnodostępne i mile widziane jest jego rozpowszechnianie pod pewnymi warunkami; wpisz 'show c', w celu uzyskania szczegółów.

Powyższe hipotetyczne polecenia "show w" i "show c" winny powodować wyświetlenie odpowiednich części Powszechnej Licencji Publicznej. Oczywiście możecie używać innych poleceń niż "show w" i "show c"; mogą to być nawet kliknięcia myszą lub pozycje menu – co tylko uznacie za stosowne.

Powinniście od Waszego pracodawcy (jeśli pracujecie jako programiści) albo Waszej szkoły lub innej stosownej instytucji uzyskać „zrzeczenie się praw autorskich" za program. Oto próbka (zmieńcie nazwy i nazwiska):

Yoyodyne, Inc., nie rości jakichkolwiek praw autorskich do programu Gnomovision (który dokonuje przebiegów w kompilatorach) napisanego przez Jamesa Hackera.

<podpis Dr Ektora>, 1 kwietnia 1989
Dr Ektor, Przewodniczący Zastępcy

Powszechna Licencja Publiczna nie zezwala na włączanie Waszego programu do programów prawnie zastrzeżonych (komercyjnych). Jeśli Wasz program jest biblioteką podprogramów, możecie rozważyć, czy nie będzie korzystniej zezwolić na powiązanie prawnie zastrzeżonych aplikacji z biblioteką. Jeśli tak właśnie chcielibyście postąpić, to zamiast niniejszej Licencji zastosujcie Powszechną Licencję Publiczną GNU dla Bibliotek.

Dodatek E: Licencja AGFPL

WOLNA LICENCJA PUBLICZNA NA PROGRAM ALADDIN GHOSTSCRIPT (Wersja 4, Marzec 5, 1995)

Copyright (C) 1994, 1995 Aladdin Enterprises, Menlo Park, California, U.S.A. Wszelkie prawa zastrzeżone.

UWAGA: Niniejsza licencja nie pokrywa się z żadną z licencji publikowanych przez Free Software Foundation. Jej warunki są zasadniczo różne od zamieszczonych w licencjach GNU. Jeśli znacie licencje GNU, prosimy przeczytać niniejszą licencję ze szczególną uwagą.

Niniejsza licencja stosuje się do programu komputerowego znanego jako „Aladdin Ghostscript". Poniżej słowo „Program" odnosi się do owego programu, zaś „praca oparta na Programie" oznacza albo Program, albo pracę od niego pochodną tak, jak to zdefiniowano w Akcie Praw Autorskich w USA z 1976 roku – na przykład tłumaczeniem lub modyfikacją. Prosimy zauważyć, że Aladdin Ghostscript nie jest ani programem znanym jako „GNU Ghostscript", ani wersją Ghostscriptu dostępną pod warunkami licencji komercyjnej Artifex Software Inc. Program jest pracą objętą prawami autorskimi, zaś prawa te posiada Aladdin Enterprises („Licencjodawca").

PRZEZ MODYFIKOWANIE LUB ROZPOWSZECHNIANIE TEGO PROGRAMU (WZGLĘDNIE JAKIEJKOLWIEK PRACY NA NIM OPARTEJ) WYRAŻACIE SWOJĄ AKCEPTACJĘ, ŻE ODBYWA SIĘ TO W ZGODZIE Z NINIEJSZĄ LICENCJĄ, WRAZ ZE WSZYSTKIMI JEJ POSTANOWIENIAMI I WARUNKAMI NAŁOŻONYMI NA KOPIOWANIE, ROZPOWSZECHNIANIE ORAZ MODYFIKOWANIE TEGO PROGRAMU I PRAC NA NIM OPARTYCH. TYLKO TA LICENCJA GWARANTUJE WAM PRAWO DO MODYFIKOWANIA BĄDŹ ZMIENIANIA PROGRAMU ORAZ PRAC OD NIEGO POCHODNYCH. CZYNNOŚCI TE SĄ ZABRONIONE PRZEZ PRAWO. JEŚLI NIE AKCEPTUJECIE TYCH WARUNKÓW, NIE MODYFIKUJCIE ANI NIE ROZPOWSZECHNIAJCIE PROGRAMU.

1. Licencje.

Licencjodawca niniejszym udziela Wam poniższych praw zakładając, że zgadzacie się ze wszystkimi ograniczeniami nałożonymi przez niniejszą Licencję oraz ponadto zakładając, że wraz z Programem rozpowszechniacie niezmodyfikowaną kopię niniejszej Licencji.

(a) Wolno Wam kopiować oraz rozpowszechniać w całym świecie dosłowne (to znaczy wierne) kopie kodu źródłowego Programu, takiego jak otrzymujecie, na dowolnym nośniku.

(b) Wolno Wam modyfikować Program, tworzyć prace na nim oparte oraz rozpowszechniać w świecie kopie takowych, na dowolnym nośniku.

2. Ograniczenia.

Niniejsza licencja podlega następującym ograniczeniom:

(a) Dostarczanie Programu lub dowolnej pracy na nim opartej przez organizację komercyjną jakiejkolwiek stronie trzeciej jest zabronione, jeśli z dostarczeniem wiąże się jakakolwiek opłata bądź bezpośrednio (na przykład opłata za kopię Programu), bądź pośrednio (jak opłata za usługę związaną z Programem czy opłata za pewien produkt lub usługę, które włączają kopię Programu „bez opłat"; to są jedynie przykłady nie wyczerpujące wykazu zabronionych czynności). Niemniej, następujące metody dystrybucji przewidujące opłaty nie naruszają same w sobie tego ograniczenia:

(i) Zmagazynowanie Programu na publicznie dostępnym nośniku i świadczenie usług, w wypadku których opłatę pobiera się za dostęp do informacji (takich jak serwis *on-line*) zakładając, że opłaty nie zależą od zawartości (to znaczy opłata byłaby taka sama za jednakową ilość informacji składającej się wyłącznie z danych losowych).

(ii) Dystrybuowanie Programu na krążkach CD-ROM zakładając, że pliki zawierające Program są reprodukowane w całości oraz dosłownie na takim krążku oraz ponadto zakładając, że cała informacyjna zawartość takiego krążku jest redystrybuowalna do celów niekomercyjnych bez opłat.

(b) Czynności inne niż kopiowanie, dystrybuowanie oraz modyfikacja Programu nie podlegają niniejszej Licencji i są poza jej zasięgiem. Nie ogranicza się funkcjonalnego używania (uruchamiania) Programu, natomiast wyniki pochodzące z Programu wynikające z jego użycia podlegają Licencji o tyle, o ile ich zawartość stanowi pracę opartą na Programie (niezależnie od faktu, że powstała ona na skutek uruchomienia Programu).

(c) Rozpowszechnianie jakiejkolwiek pracy opartej na Programie musi się odbywać w zgodzie z poniższymi warunkami;

(i) Jeśli zmodyfikowaliście Program, musicie zapewnić, że Wasza praca zawiera informacje stanowiące, że poprawiliście pliki Programu, wraz z datami zmian;

(ii) Musicie sprawić, aby każda dystrybuowana lub publikowana przez Was praca, w całości lub w części zawierająca lub wyprowadzona z Programu względnie jego części, była w całości objęta niniejszą Licencją, bez opłat dla stron trzecich;

(iii) Jeśli zmodyfikowany przez Was program po uruchomieniu wczytuje polecenia w trybie interaktywnym, musicie spowodować, aby przy wznawianiu działania drukował on lub wyświetlał odpowiednie ogłoszenie o prawach autorskich oraz informację o braku gwarancji (chyba, że zapewniacie gwarancję). Takie ogłoszenie powinno także stwierdzać, że użytkownicy mogą redystrybuować Program tylko w zgodzie z warunkami niniejszej Licencji i oznajmiać użytkownikowi, jak może dotrzeć do kopii Licencji dołączonej do Programu. (Wyjątek: jeśli sam Program jest interaktywny, lecz normalnie sam nie drukuje takiego ogłoszenia, nie ma wymogu, aby Wasza praca oparta na Programie drukowała takowe.);

(iv) Musicie zaopatrzyć każdą pracę opartą na Programie w całkowicie jej odpowiadający i odczytywalny przez maszynę kod źródłowy, dostarczając go na nośniku zwyczajowo używanym do wymiany oprogramowania. Przez pełny kod źródłowy dla pracy rozumie się postać najwygodniejszą do dokonywania w niej zmian. Dla pracy uruchamialnej, przez pełny kod źródłowy rozumie się wszystkie pliki źródłowe dla wszystkich zawartych w niej modułów, wraz z towarzyszącymi plikami definiującymi *interface* oraz skryptami do sterowania kompilacją i instalacji kodu wykonywalnego. Jednakże dystrybuowany kod źródłowy nie musi zawierać wszystkiego, co jest normalnie dystrybuowane (w postaci binarnej lub źródłowej) jako podstawowe składniki (kompilatory, jądro, itp.) systemu operacyjnego, w jakim pracuje kod wykonywalny, o ile taki składnik sam w sobie nie towarzyszy kodowi wykonywalnemu;

(v) Jeśli z Programem względnie jakąkolwiek pracą na nim opartą dystrybuujecie jakiekolwiek materiały pisemne lub drukowane, materiały te powinny zawierać bądź pisemną kopię niniejszej Licencji, bądź widoczną wskazówkę na piśmie, że Program lub praca na nim oparta podlega niniejszej Licencji, oraz pisemne instrukcje drukowania i/lub wyświetlania kopii niniejszej Licencji z nośnika dystrybucyjnego;

(vi) Nie wolno nakładać żadnych innych ograniczeń na korzystanie przez odbiorców z praw niniejszym gwarantowanych.

Jeśli dystrybucja kodu wykonywalnego lub obiektowego jest czyniona przez równoważną możliwość skopiowania z wyznaczonego miejsca, to zaoferowanie równoważnej możliwości skopiowania kodu źródłowego z tego samego miejsca traktuje się jak dystrybucję kodu źródłowego nawet, jeśli strony trzecie nie są zobowiązane do kopiowania kodu źródłowego wraz z kodem obiektowym.

3. Zastrzeżenie praw.

Nie gwarantuje się żadnych innych praw do Programu poza niniejszym wyrażonymi. Nie wolno kopiować, modyfikować, udzielać podlicencji ani rozpowszechniać Programu inaczej niż w sposób dozwolony przez niniejszą Licencję. Innymi słowy każda inna próba kopiowania, modyfikowania, udzielania podlicencji lub rozpowszechniania Programu jest prawnie nieważna i automatycznie powoduje utratę praw wynikających z niniejszej Licencji. Niemniej strony, które uzyskały kopie lub prawa nie stracą licencji, o ile pozostaną z nią w pełnej zgodności.

4. Inne zastrzeżenia.

Jeśli dystrybucja i/lub użycie Programu jest w pewnych krajach z rozmaitych powodów ograniczone, licencjodawca może dodać jawne ograniczenie geograficzne wyłączając owe kraje tak, by dystrybucja była dozwolona tylko w lub pomiędzy krajami w taki sposób nie wyłączonymi. W takim przypadku niniejsza Licencja włącza to ograniczenie tak, jakby było ono zapisane w jej tekście.

5. Ograniczenia.

TEN PROGRAM DOSTARCZAMY „W POSTACI, JAK JEST", BEZ ŻADNYCH GWARANCJI. NA PROGRAM NIE MA GWARANCJI ANI WYRAŻONYCH JAWNIE ANI DOMYŚLNYCH, WLICZAJĄC W TO, ALE NIE OGRANICZAJĄC SIĘ DO DOMYŚLNYCH GWARANCJI WYNIKAJĄCYCH Z NABYCIA I SPEŁNIANIA OKREŚLONEGO CELU ANI NIENARUSZANIA PRAW STRON TRZECICH. PEŁNE RYZYKO CO DO JAKOŚCI ORAZ ZACHOWANIA SIĘ PROGRAMU SPOCZYWA NA UŻYTKOWNIKACH. GDYBY PROGRAM OKAZAŁ SIĘ WADLIWY, TO WSZELKIE KOSZTY NIEZBĘDNYCH USŁUG SERWISOWYCH, NAPRAW I POPRAWEK PONOSI UŻYTKOWNIK.

LICENCJODAWCA ANI ŻADNA INNA STRONA UPRAWNIONA DO MODYFIKOWANIA I/LUB REDYSTRYBUOWANIA PROGRAMU W SPOSÓB ZEZWOLONY POWYŻEJ, W ŻADNYM RAZIE, O ILE NIE WYMAGA TEGO PRAWO LUB NIE UZGODNIONO TEGO NA PIŚMIE, NIE BĘDZIE ODPOWIEDZIALNA PRZED WAMI ZA USZKODZENIA POWSTAJĄCE W WYNIKU UŻYCIA LUB NIEMOŻLIWOŚCI UŻYCIA PROGRAMU, WŁĄCZAJĄC W TO USZKODZENIA OGÓLNE, SPECJALNE, INCYDENTALNE LUB BĘDĄCE KONSEKWENCJĄ (WLICZAJĄC, ALE NIE OGRANICZAJĄC SIĘ DO UTRATY DANYCH LUB NIEWŁAŚCIWEGO ICH PRZETWORZENIA, STRAT PONIESIONYCH PRZEZ WAS ALBO STRONY TRZECIE LUB NIEMOŻNOŚĆ PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z DOWOLNYMI INNYMI PROGRAMAMI) NAWET, JEŚLI NABYWCĘ LUB STRONĘ TRZECIĄ POWIADOMIONO O MOŻLIWOŚCI TAKICH USTEREK.

6. Postanowienia ogólne.

Niniejsza umowa podlega prawom stanu Kalifornia, USA, wyłączając wybór reguł prawnych.

Użytkownikom rządowym Program jest dostarczany na PRAWACH OGRANICZONYCH. Użycie, powielanie lub ujawnienie przez Rząd podlega ograniczeniom ustanowionym w ustępie (c)(1)(ii) Prawa dotyczącego Danych Technicznych i Oprogramowania Komputerowego, klauzula DFARS 252.227-7013 albo w ustępach (c)(1) oraz (2) Praw dotyczących Oprogramowania Komercyjnego 48 CFR 52.227-19 – stosownie do sytuacji.

Uwagi nt. artykułu L.P. Deutscha z uwzględnieniem specyfiki rozwiązań polskiego systemu prawnego

Krzysztof Kotynia

W polskim systemie prawnym * nie ma problemu, że jeżeli umowa (licencja) nie przewiduje sankcji za naruszenie, to nie można korzystać z sądowej ochrony praw wynikających z aktów normatywnych i zawartych umów. W tym wyraża się m.in. różnica między prawem polskim a amerykańskim, gdzie treść umowy bywa bardzo rozbudowana, dla przewidzenia wszystkich możliwych, albo przynajmniej ważniejszych okoliczności, które mogą wystąpić przy wykonywaniu umowy. W Polsce duża część umów może ograniczać się do wskazania stron umowy (kto ją zawiera) i przedmiotu umowy. Okoliczności nie uregulowane podlegają przepisom kodeksu cywilnego.

Pod wpływem amerykańskim również w Polsce pojawiła się praktyka rozbudowywania umów przez bezpośrednie wpisywanie do nich przepisów kodeksu cywilnego lub innych ustaw. Nie ma to żadnego znaczenia poza niepotrzebną stratą papieru. Podobnie niepotrzebne jest często spotykane w umowach zastrzeżenie, że „w przypadkach nie uregulowanych w umowie obowiązują przepisy kodeksu cywilnego". Te przepisy oczywiście obowiązują niezależnie od tego, czy strony umowy zgadzają się na ich obowiązywanie i tę zgodę umieszczają w treści umowy, czy przeciwnie – wyrażą wolę, by nie obowiązywały. Nie rodzi to żadnego skutku prawnego. Wyjątek dotyczy tzw. przepisów dyspozytywnych, które choć pochodzą z ustawy, to mogą być wolą stron zastąpione przez postanowienia umowy. Przepisy takie są łatwe do odróżnienia, zwykle zaczynając się słowami: „Jeżeli strony nie postanowią inaczej" lub podobnymi.

Nie sposób nie skomentować stwierdzenia, że w przypadku licencji nieodpłatnej byłoby niezwykle trudno pozyskać sąd dla wynagrodzenia szkód. Szkoda zawsze musi zostać naprawiona i nie ma co do tego wątpliwości. Szkoda zaś to nie tylko rzeczywista strata, ale i utracone korzyści tj. takie, których poszkodowany nie osiągnął, a które mógł był osiągnąć, gdyby nie zajście zdarzenia szkodzącego.

*: Odnotujmy, że autor tych komentarzy także nie jest prawnikiem.

Oprócz szkody majątkowej, upraszczając nieco – namacalnej, istnieje też pojęcie szkody niemajątkowej, zwanej czasem krzywdą. Ta ze swej istoty jest trudno mierzalna, jednak również podlega naprawieniu. Naprawienie szkody niemajątkowej może nastąpić poprzez środki zrówno majątkowe, jak i niemajatkowe. Środki niemajątkowe to w szczególności nakazanie zaniechania naruszania cudzych praw (tu: autorskich) i nakazanie usunięcia skutków naruszenia. Środki majątkowe to zadośćuczynienie (pieniężne) i nawiązka (to o niej mówił Sędzia w „Panu Tadeuszu": „że zjedli kury i półgąski, za to wedle statutu zapłacą nawiązki").

Wymienione środki ochrony należą do sfery prawa cywilnego. Oprócz nich istnieją prawnokarne środki ochrony praw autorskich. Zwłaszcza programy komputerowe podlegają znacznej ochronie, szerszej niż inne dobra podlegające prawom autorskim, a to budzi u wielu prawników wątpliwości, co do uzasdnienia preponderancji ochrony programów komputerowych nad innymi rodzajami utworów. Wygląda to tak, że ustawodawca polski popadł z jednej skrajności w drugą (niemalże brak ochrony programów w ustawie z 1952 roku, do przesadnie rozszerzonej ochrony w obecnym stanie prawnym).

Sankcji karnej podlega m.in. przywłaszczenie sobie autorstwa utworu (także programu komputerowego) – (a. 115 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych), rozpowszechnianie utworu wbrew warunkom licencji (a. 116), czy zwielokrotnianie utworu wbrew warunkom licencji (a. 117). Przy tym sankcja jest zróżnicowana, ale nawet działanie nieumyślne zagrożone jest karą do 1 roku pozbawienia wolności (w moim odczuciu bardzo surową) oraz karami ograniczenia wolności i grzywny.

Twierdzenie o szerszej ochronie programów komputerowych niż innych utworów wynika m.in. z tego, że tylko programom komputerowym poświęcono odrębne przepisy w nowym kodeksie karnym, w tym kontrowersyjny art. 278 par. 2 o nieuprawnionym uzyskaniu cudzego programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Kontrowersje pochodzą przede wszystkim z trudnej do ustalenia relacji między zakresem przedmiotowym tego przepisu a zakresem wynikającym z ustawy o prawach autorskich. W szczególności ustawa chroni programy, które są utworami, tzn. zawierają element twórczy i indywidualny, natomiast przepis kodeksu nic na ten temat nie wspomina i wydaje się zrównywać ochronę wszystkich programów, bez względu na posiadanie atrybutu bycia utworem.

Sprawa gwarancji w prawie polskim. Większość twórców OWR umieszcza w licencjach zastrzeżenie, że oprogramowanie jest dostarczane bez żadnej gwarancji, jawnej, ani ukrytej. W polskim prawie nie ma przepisów dotyczących odpowiedzialności za wady przedmiotu objętego licencją. Odpowiednio stosuje się zatem przepisy dotyczące umów wyraźnie uregulowanych w kodeksie cywilnym, w szczególności sprzedaży (tak nazywa się ta umowa, a nie jak się czasem słyszy umowa kupna-sprzedaży) i darowizny oraz w ustawie o wynalazczości.

Przepisy dotyczące gwarancji zamieszczone w kodeksie cywilnym poddano nowelizacji w 1996 r. Zarówno jednak przedtem, jak i teraz gwarancja jest jedynie wynikiem jednostronnego oświadczenia gwaranta (jego dobrej woli). Nie ma on bowiem obowiązku udzielania gwarancji na swoje produkty. Takie stwierdzenie jest jednak prawdą niepełną, bo w prawie Unii Europejskiej i prawie amerykańskim gwarancja odpowiada częściowo polskiej rękojmi. Rękojmia to z kolei niezwykle surowy reżim odpowiedzialności za wady towaru, reżim oderwany zupełnie od winy, a nawet wiedzy rękojemcy o wadach towaru.

Wygląda to tak, że dostarczenie wadliwego towaru bez cienia świadomości o wadzie rodzi odpowiedzialność m.in. odszkodowawczą na zasadach surowszych niż ogólne zasady odpowiedzialności. Strony mogą wprawdzie w umowie odpowiedzialność z tytułu rękojmi ograniczyć lub wyłączyć, ale tylko w obrocie profesjonalnym. W obocie konsumenckim ograniczenie jest dozwolone jedynie wówczas, gdy dodatkowy (szczególny) przepis na to pozwala. Na palcach jednej ręki można policzyć przypadki, kiedy to ma miejsce. Powyższe rozważnia dotyczą umów odpłatnych.

W przypadku umów nieodpłatnych odpowidzialność rękojemcy jest ograniczona tylko do wad, o których wiedział, a które stały się przyczyną szkody.

Rękojemca zaś to np. sprzedawca towaru, darczyńca, a także – odpowiednio – osoba udzielająca licencji.

Rękojmia lub gwarancja dotyczą wad produktu. Inaczej jednak niż w prawie polskim wygląda pojęcie wady w prawie amerykańskim. W USA wada to przede wszystkim niezgodność produktu z postanowieniami umowy, co oznacza dużą subiektywizację pojęcia wady, a to staje się przyczyną silnego nacisku na wyraźne zastrzeganie w umowie, że strona udzielająca licencji nie gwarantuje czegokolwiek, aby potem kontrahent (licencjobiorca) nie mógł powołać się na szkodę wynikającą z niezgodności programu z jego usprawiedliwionymi oczekiwaniami wynikającymi z umowy licencyjnej.

W Polsce pewne zamieszanie rodzi stosunek gwarancji do rękojmi. Przed wspomnianą nowelizacja z 1996 r. prawo polskie udzielało pierwszeństwa roszczeniom z tytułu gwarancji. Roszczeń z tytułu rękojmi można było dochodzić dopiero po upływie gwaracji albo w razie jej braku. Obecnie roszczeń z tytułu rękojmi można dochodzić niezależnie od uprawnień z tytułu gwarancji.

Na tym tle należy jeszcze dla uzupełnienia obrazu wspomnieć o klauzulach nieodpowiedzialności, jakie nagminnie zamieszczają, za amerykańskimi wzorami, polscy producenci oprogramowania. Podobne kaluzule znajdują się we wzorach licencji zamieszczonych w dodatkach do artykułu L.P. Deutscha. Zastrzeżenia, że producent nie ponosi odpowiedzialności za szkody, które może wyrządzić korzystanie z jego programu zwykle nie rodzi żadnych skutków prawnych. Mam tu na myśli sytuację, gdy szkoda powstała na skutek wad tkwiących w przedmiocie (tu: w programie), o czym warto pamiętać i ewentualnie z tego korzystać, chociaż raczej z pomocą dobrego prawnika. Warto też pamiętać, że zakres nieodpowiedzialności licencjodawcy bardzo zależy od tego, czy licencja jest odpłatna, czy nieodpłatna. W tym drugim przypadku praktycznie jest żaden.

Sprawa not copyrightowych i autorstwa programu. Podane w dodatkach przykłady licencji zawierają zastrzeżenia praw autorskich (tzw. noty copyrightowe) oraz niekiedy klauzulę, że nie można przypisywać sobie autorstwa programu. W Polsce ochronie wynikającej z praw autorskich utwór podlega od chwili jego ustalenia, bez konieczności spełnienia jakichkolwiek formalności. Jeżeli jednak dzieło ma podlegać ochronie w państwie wymagającym dopełnienia formalności dla powstania praw autorskich oraz ich późniejszej ochrony – a do takich państw należą Stany Zjednoczone – wówczas niezbędna jest nota copyrightowa ze wskazaniem nazwiska lub nazwy podmiotu praw autorskich (autora lub producenta) i oznaczeniem roku pierwszej publikacji. Tak oznaczone dzieło uzyskuje ochronę na mocy postanowień powszechnej konwencji o ochronie praw autorskich z 1952 roku. Jeszcze raz należy podkreślić, że w Polsce ochrona jest automatyczna (prawnicy mówią, że powstaje z mocy samego prawa) i nota copyrightowa jest raczej naśladownictwem norm amerykańskich, bez śladu ich rozumienia.

Kolejny problem to ochrona praw autorskich do fontów komputerowych. W Polsce przeważająca część doktryny (czyli większość prawników) uważa że font komputerowy nie jest przedmiotem praw autorskich, ponieważ nie posiada atrybutów niezbędnych dla dzieła tj. elementu twórczego i indywidualnego, a już zwłaszcza nie jest przedmiotem praw autorskich dorobienie polskich znaków diakrytycznych, co więcej nie jest przy tym ważna ilość pracy włożona w przygotowanie fontu. Krótko mówiąc, nie uznajemy teorii „spoconego czoła". Uważa się również, że fontu nie można uznać za program komputerowy, o jakim mowa w ustawie o prawach autorskich. Czy to znaczy, że font nie podlega żadnej ochronie prawnej? Odpowiedź jest przecząca; ochrona może istnieć, ale na podstawie np. ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a nie na podstawie ustawy o prawach autorskich. Ochronie może podlegać również nazwa fontu, ale znów na podstawie ustawy o znakach towarowych a nie na podstawie ustawy o prawach autorskich. To powoduje, że korzystanie z „cudzego" fontu jest dużo mniej obostrzone zakazami niż korzystanie z cudzego programu komputerowego. W szczególności przerabiając, czy modyfikując cudzy font nie narażamy się na zarzut naruszenia praw autorskich.

Zagrożenie ochroną patentową, o którym jest mowa w preambule do licencji GPL w Polsce nie występuje (no, prawie). Ustawa o wynalazczości wyraźnie wyłącza możliwość opatentowania, jak to ujmuje „programu do maszyny cyfrowej". Nie ma wątpliwości, że chodzi tu o program komputerowy.

Sprawa licencji a konsekwencje wynikające z wyroku sądowego (p. 7 licencji GPL). Na polskim gruncie zastrzeżenie, że wyrok sądowy nie może być usprawiedliwieniem dla niedotrzymania umowy licencyjnej jest bezskuteczne. W Polsce władztwo sądu nad umowami jest bardzo szerokie i w szczególnych przypadkach może pozwalać na zmianę klauzul umowy wbrew woli jednej ze stron.

I na koniec klauzula z licencji AFGPL o podleganiu umowy licencyjnej prawom stanu Kalifornia. Pierwsze pytanie: czy jest to możliwe w odniesieniu do umowy licencyjnej zawartej w Polsce, gdy licencjobiorca jest Polakiem, dodajmy jeszcze, zamieszkałym na stałe w Polsce. Odpowie nam na to prawo prywatne międzynarodowe, które wbrew mylącej nazwie jest ustawą krajową, chociaż uwzględnia prawa i zwyczaje międzynarodowe. Niestety (albo stety?) ustawa ta stanowi, że strony mogą poddać swe stosunki wynikające z umowy prawu wybranemu przez siebie, pod warunkiem jednak, że pozostaje ono w związku z umową. Zatem polskie prawo wyraża zgodę na poddanie umowy licencyjnej prawom stanu Kalifornia, a do zachowania warunku istnienia związku umowy z wybranym przez strony prawem (tu: kalifornijskim) wystarcza by np. strona udzielająca licencji miała siedzibę czy przedsiębiorstwo (zakład produkcyjny) w miejscu, gdzie obowiązuje prawo wskazane w umowie (tu: prawo kalifornijskie).

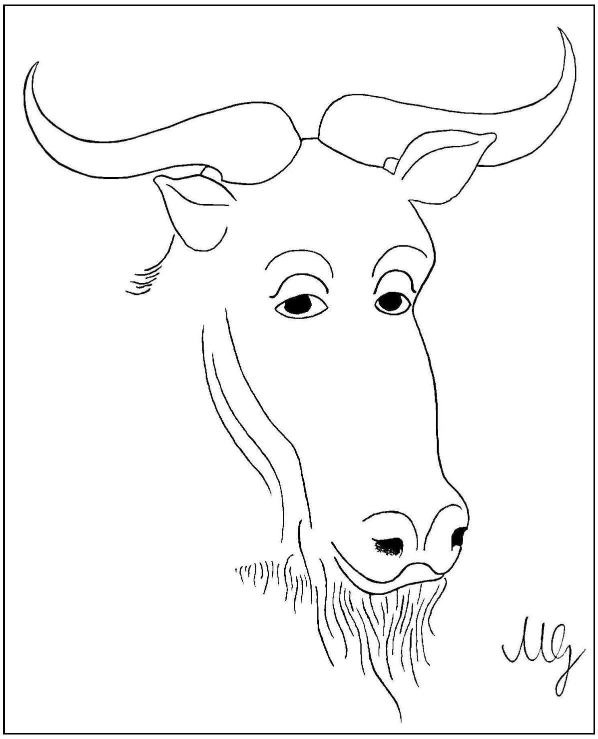

Philosophical GNU

Po takim stwierdzeniu wszystko co wcześniej napisałem przestaje być istotne, skoro wykonanie umowy licencyjnej i ewentualne spory z tego wynikające będą poddane prawu kalifornijskiemu. Poznawajmy zatem prawo stanu Kalifornia…

◇ Krzysztof Kotynia
krzkoty@zielsko.most.org.pl